

# BÖLÜM 122

## AĞRILI KRANİYAL NÖROPATİLER VE DİĞER YÜZ AĞRILARI

Leman TEKİN ORGUN<sup>1</sup>  
İlknur EROL<sup>2</sup>

### GİRİŞ

Uluslararası Baş Ağrısı Bozukluklarının Sınıflandırılması-III (ICHD-III)'de göre 13. grupta yer alan ağrılı kranial nöropatiler ve diğer yüz ağrıları pediatrik nöroloji pratiğine uygun bir yaklaşımla tartışılmıştır.

### TANIMLAMA

Nöropatik ağrı grubu içerisinde yer alan kranial nevrалjiler bir kranial sinirin dağılım alanında ortaya çıkan ve aralıklı olarak tekrarlayıcı özellik gösteren ağrı ile karakterize klinik tablolardır.<sup>1</sup> Baş ve boyun ağrısı trigeminal, glossofaringeal, intermedial, vagal, oksipital sinirler ve üst servikal köklerin aferent lifleri tarafından taşınır.<sup>1</sup> Kranial nevrалjiler sıklıkla idiyopatik (birincil/ primer) olabileceği gibi bu sinirlerin basıya uğraması, soğuk gibi bir uyarana maruz kalması ya da santral yollarda ortaya çıkan bir lezyon ile etkilenmesi ile semptomatik (ikincil/sekonder) olarak da ortaya çıkabilir.<sup>1-3</sup> Etiyolojik nedenin saptanması hem tanısallık hem de tedavi açısından önemlidir. Kranial nevrалjiler sıklıkla orta-ileri yaş erişkin dönemi hastalıkları olmakla birlikte çocukluk döneminde de başlangıç gösterebilir.

### Kranial nevrалjiler ICHD III'e göre 13. grupta yer almakta ve aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

13. Ağrılı kranial nöropatiler ve diğer yüz ağrıları
- 13.1 Trigeminal nevrалji
- 13.2 Glossofaringeal nevrалji
- 13.3 Nervus intermedius nevrалjisi (fasiyal sinir)
- 13.4 Oksipital nevrалji
- 13.5 Boyun- dil sendromu
- 13.6 Ağrılı optik nörit
- 13.7 İskemik oküler motor sinir paralizine bağlı baş ağrısı
- 13.8 Tolosa-Hunt sendromu
- 13.9 Paratrigeminal okülo sempatetik (Reader's) sendrom
- 13.10 Tekrarlayıcı ağrılı oftalmoplejik nöropati
- 13.11 Yanan ağız sendromu
- 13.12 Israrlı idiyopatik yüz ağrısı
- 13.13 Santral nöropatik ağrı

<sup>1</sup> Doç. Dr., Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adana Dr. Turgut Noyan Uygulama ve Araştırma Merkezi Çocuk Nörolojisi BD., lemanteKin15@yahoo.com

<sup>2</sup> Prof. Dr., Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adana Dr. Turgut Noyan Uygulama ve Araştırma Merkezi Çocuk Nörolojisi BD., ilknur\_erol@yahoo.com

tanımlamak bazen hastalar için güç olabilir ve bölgesel ya da yaygın, yüzeysel ya da derin veya çok iyi lokalize edilemeyen türde olabilir. Zaman zaman hastaların psikojen ya da konversif ağrılar tanımladığı düşünülebilir.<sup>12,50</sup> Hastaların çoğunda nörolojik muayene normal olsa da yaşam kalitesinin bozulmasına bağlı depresyon ve çeşitli psikiyatrik semptomlar görülebilir.<sup>12,50</sup> Israrlı idiyopatik yüz ağrısı özellikle yüz veya ağız içi cerrahi girişim öyküsü olanlarda daha sık tanımlanmıştır.<sup>12</sup> Bu hastalarda bağ dokusu hastalıkları (skleroderma, sarkoidoz, Sjögren sendromu gibi) dışlanmalıdır. Tedavide trisiklik antidepressanlar veya gabapentin kullanılabilir.<sup>12,50</sup> Seçilmiş olgularda botulinum toksin uygulamalarının yararlı olabileceği de bildirilmiştir.<sup>12</sup> Ancak ısrarlı idiyopatik yüz ağrısının tedavisi zor ve bazı olgular ise tedaviye dirençlidir.<sup>12</sup>

### SANTRAL NÖROPATİK AĞRI

Santral nöropatik ağrı, omurilik ve santral sinir sistemi yapılarındaki lezyonlara bağlı olarak unilateral ya da bilateral olarak ortaya çıkan kranioservikal yerleşimli nöropatik tipte ağrıdır.<sup>1,2,51,52</sup> Kortikal, subkortikal, talamik, trigeminal ya da beyin sapı yerleşimli lezyonlar yanında ve spinal kord arka boynuzu ilişkili lezyonlar santral nöropatik ağrıya neden olabilir. Özellikle inme sonrasında, omurilik yaralanmalarında ya da multipl sklerozis hastalarında santral nöropatik ağrı geliştiği bildirilmiştir.<sup>51,52</sup> Etiyolojiye bağlı olarak ağrı süregelen veya uyarıyla ortaya çıkan özellikte olabilir. Ağrıya duyuşal değişiklikler eşlik edebilir. Multipl skleroz ilişkili ağrılar hastalığın seyri sırasında ortaya çıkabileceği gibi MS' in başlangıç bulgusu olarak da görülebilir. İnme ile ilişkili santral nöropatik ağrılar inmeden sonraki 1-6 ay içerisinde gözlenen klinik tablonun şiddetinin hastadan hastaya değiştiği, birden fazla ağrı karakterinin bir arada olabileceği zaman zaman duyuşal semptomların eşlik ettiği ağ-

rılardır.<sup>1,51</sup> Santral nöropatik ağrının kesin bir tedavisi yoktur. Oldukça dirençli olabilen santral nöropatik ağrı tedavisinde amitriptilin, karbamezapin, lamotrijin, pregabalin ve kannabinoidler gibi ilaç tedavisi verilen olgular olduğu gibi nörostimülasyon yöntemleri, psikoterapi, bilişsel ve davranışsal terapi ve fizyoterapi uygulamaları da kullanılabileceği ve tedavinin bireyselleştirilmesi gerektiği önerilmektedir.<sup>51,52</sup>

### KAYNAKLAR

1. Headache Classification Committee of the International Headache Society (IHS) The International Classification of Headache Disorders, 3rd edition. Cephalalgia. 2018;38(1):1-211.
2. Özmenoğlu M, Kraniyal Nevraljiler. Bıçakçı Ş, Öztürk M, Üçler S, Karlı N, Siva A, editörler. Baş Ağrısı Tanı ve Tedavi Güncel Yaklaşımlar: Türk Nöroloji Derneği Baş ağrısı Çalışma Grubu Uygulamaları. Galenos Yayınevi, İstanbul, Türkiye, 2018.p. 277-285.
3. Cruccu G, Di Stefano G, Truini A. Trigeminal Neuralgia. N Engl J Med. 2020;383(8):754-62.
4. Bahgat D, Ray DK, Raslan AM, McCartney S, Burchiel KJ. Trigeminal neuralgia in young adults. J Neurosurg. 2011;114(5):1306-11.
5. Katusic S, Williams DB, Beard CM, Bergstralh EJ, Kurland LT. Epidemiology and clinical features of idiopathic trigeminal neuralgia and glossopharyngeal neuralgia: similarities and differences, Rochester, Minnesota, 1945-1984. Neuroepidemiology. 1991;10(5-6):276-81.
6. van Hecke O, Austin SK, Khan RA, Smith BH, Torrance N. Neuropathic pain in the general population: a systematic review of epidemiological studies. Pain. 2014;155(4):654-62.
7. Brameli A, Kachko L, Eidlitz-Markus T. Trigeminal neuralgia in children and adolescents: Experience of a tertiary pediatric headache clinic. Headache. 2021;61(1):137-42.
8. Cheshire WP, Jr. Cranial Neuralgias. Continuum (Minneapolis). 2015;21(4 Headache):1072-85.
9. Mason WE, Kollros P, Jannetta PJ. Trigeminal neuralgia and its treatment in a 13-month-old child: a review and case report. J Craniomandib Disord. 1991;5(3):213-6.
10. Bendtsen L, Zakrzewska JM, Abbott J, et al. European Academy of Neurology guideline on trigeminal neuralgia. Eur J Neurol. 2019;26(6):831-49.
11. Laakso SM, Hekali O, Kurdo G, Martola J, Sairanen T, Atula S. Trigeminal neuralgia in multiple sclerosis: Prevalence and association with demyelination. Acta Neurol Scand. 2020;142(2):139-44.
12. Gerwin R. Chronic Facial Pain: Trigeminal Neuralgia, Persistent Idiopathic Facial Pain, and Myofascial

- Pain Syndrome-An Evidence-Based Narrative Review and Etiological Hypothesis. *Int J Environ Res Public Health*. 2020;17(19).
13. Shereen R, Gardner B, Altafulla J, et al. Pediatric glossopharyngeal neuralgia: a comprehensive review. *Childs Nerv Syst*. 2019;35(3):395-402.
  14. den Hartog AW, Jansen E, Kal JE, et al. Recurrent syncope due to glossopharyngeal neuralgia. *HeartRhythm Case Rep*. 2017;3(1):73-77.
  15. Gaul C, Hastreiter P, Duncker A, Naraghi R. Diagnosis and neurosurgical treatment of glossopharyngeal neuralgia: clinical findings and 3-D visualization of neurovascular compression in 19 consecutive patients. *J Headache Pain*. 2011;12(5):527-34.
  16. Tang IP, Freeman SR, Kontorinis G, et al. Geniculate neuralgia: a systematic review. *J Laryngol Otol*. 2014;128(5):394-9.
  17. Peris-Celda M, Oushy S, Perry A, et al. Nervus intermedius and the surgical management of geniculate neuralgia. *J Neurosurg*. 2018;131(2):343-51.
  18. Cesmebasi A, Muhleman MA, Hulsberg P, et al. Occipital neuralgia: anatomic considerations. *Clin Anat*. 2015;28(1):101-8.
  19. Choi I, Jeon SR. Neuralgias of the Head: Occipital Neuralgia. *J Korean Med Sci*. 2016;31(4):479-88.
  20. İnan LE, İnan N, Süt E, Coşkun Ö, Üçler S. Çocukluk Çağında Başlayan ve Devam Eden Boyun-Dil Sendromu Neck-Tongue Syndrome; Presented and Persisting in Childhood Period. *Turk J Neurol*. 2012; 18(2): 75-76.
  21. Lance JW, Anthony M. Neck-tongue syndrome on sudden turning of the head. *J Neurol Neurosurg Psychiatry*. 1980;43(2):97-101.
  22. Borody C. Neck-tongue syndrome. *J Manipulative Physiol Ther*. 2004;27(5):e8.
  23. Sjaastad O, Bakkeiteig LS. The rare, unilateral headaches. Vaga study of headache epidemiology. *J Headache Pain*. 2007;8(1):19-27.
  24. Bogduk N. An anatomical basis for the neck-tongue syndrome. *J Neurol Neurosurg Psychiatry*. 1981;44(3):202-8.
  25. Gise RA, Heidary G. Update on Pediatric Optic Neuritis. *Curr Neurol Neurosci Rep*. 2020;20(3):4.
  26. Jonzson S, Suleiman L, Yousef A, et al. Clinical Features and Outcomes of Pediatric Monophasic and Recurrent Idiopathic Optic Neuritis. *J Child Neurol*. 2020;35(1):77-83.
  27. Wilker SC, Rucker JC, Newman NJ, Biousse V, Tom-sak RL. Pain in ischaemic ocular motor cranial nerve palsies. *Br J Ophthalmol*. 2009;93(12):1657-9.
  28. Akyol A. Tolosa-Hunt Sendromu. Bıçakçı Ş, Öztürk M, Üçler S, Karlı N, Siva A, editörler. Baş Ağrısı Tanı ve Tedavi Güncel Yaklaşımlar: Türk Nöroloji Derneği Baş ağrısı Çalışma Grubu Uygulamaları. Galenos Yayınevi, İstanbul, Türkiye, 2018.p.286-289.
  29. Perez CA, Evangelista M. Evaluation and Management of Tolosa-Hunt Syndrome in Children: A Clinical Update. *Pediatr Neurol*. 2016;62:18-26.
  30. Tsirigotaki M, Ntoulis G, Lioumpas M, Voutoufianakis S, Vorgia P. Tolosa-Hunt Syndrome: Clinical Manifestations in Children. *Pediatr Neurol*. 2019;99:60-63.
  31. Amrutkar C, Burton EV. Tolosa-Hunt Syndrome. *StatPearls*. Treasure Island (FL)2021.
  32. Hao R, He Y, Zhang H, Zhang W, Li X, Ke Y. The evaluation of ICHD-3 beta diagnostic criteria for Tolosa-Hunt syndrome: a study of 22 cases of Tolosa-Hunt syndrome. *Neurol Sci*. 2015;36(6):899-905.
  33. Benzohra DE, Damry N, Delpierre I, Huybrechts S, Monier A, Christophe C. Tolosa-Hunt syndrome in children. *JBR-BTR*. 2011;94(5):290-2.
  34. Raeder JG. "Paratrigeminal" paralysis of the oculo-pupillary sympathetic. *Brain* 1924;47:149-158.
  35. Goadsby PJ. Raeder's syndrome [corrected]: paratrigeminal paralysis of the oculopupillary sympathetic system. *J Neurol Neurosurg Psychiatry*. 2002;72(3):297-9.
  36. Grimson BS, Thompson HS. Raeder's syndrome. A clinical review. *Surv Ophthalmol*. 1980;24(4):199-210.
  37. Solomon S, Lustig JP. Benign Raeder's syndrome is probably a manifestation of carotid artery disease. *Cephalalgia*. 2001;21(1):1-11.
  38. Santos M, Burton K, McGillen B. Raeder's Paratrigeminal Syndrome: Headache and Horner's Lacking Anhidrosis. *J Gen Intern Med*. 2016;31(9):1102-3.
  39. Hansen SL, Borelli-Moller L, Strange P, Nielsen BM, Olsen J. Ophthalmoplegic migraine: diagnostic criteria, incidence of hospitalization and possible etiology. *Acta Neurol Scand*. 1990; 81:54-60
  40. Gelfand AA, Gelfand JM, Prabakhar P, Goadsby PJ. Ophthalmoplegic "migraine" or recurrent ophthalmoplegic cranial neuropathy: new cases and a systematic review. *J Child Neurol*. 2012;27(6):759-66.
  41. Gökçay F. Rekürren Ağrılı Oftalmoplejik Nöropati. Bıçakçı Ş, Öztürk M, Üçler S, Karlı N, Siva A, editörler. Baş Ağrısı Tanı ve Tedavi Güncel Yaklaşımlar: Türk Nöroloji Derneği Baş ağrısı Çalışma Grubu Uygulamaları. Galenos Yayınevi, İstanbul, Türkiye, 2018.p.290-292
  42. Ostergaard JR, Moller HU, Christensen T. Recurrent ophthalmoplegia in childhood: diagnostic and etiologic considerations. *Cephalalgia*. 1996;16(4):276-9.
  43. Dubey R, Chakrabarty B, Saini L, Madaan P, Gulati S. Bilateral ophthalmoplegia in a child with migraine. *Brain Dev*. 2016;38(5):525-8.
  44. McMillan HJ, Keene DL, Jacob P, Humphreys P. Ophthalmoplegic migraine: inflammatory neuropathy with secondary migraine? *Can J Neurol Sci*. 2007;34(3):349-55.
  45. van der Dussen DH, Bloem BR, Liauw L, Ferrari MD. Ophthalmoplegic migraine: migrainous or inflammatory? *Cephalalgia*. 2004;24(4):312-5.
  46. O'Hara MA, Anderson RT, Brown D. Magnetic resonance imaging in ophthalmoplegic migraine of children. *J AAPOS*. 2001;5(5):307-10.
  47. Bek S, Genc G, Demirkaya S, Eroglu E, Odabasi Z. Ophthalmoplegic migraine. *Neurologist*. 2009;15(3):147-9.

48. Doran M, Larner AJ. MRI findings in ophthalmoplegic migraine: nosological implications. *J Neurol*. 2004;251(1):100-1.
49. Mueller D, Obermann M, Yoon MS, et al. Prevalence of trigeminal neuralgia and persistent idiopathic facial pain: a population-based study. *Cephalalgia*. 2011;31(15):1542-8.
50. Benoliel R, Gaul C. Persistent idiopathic facial pain. *Cephalalgia*. 2017;37(7):680-91.
51. Watson JC, Sandroni P. Central Neuropathic Pain Syndromes. *Mayo Clin Proc*. 2016;91(3):372-85.
52. Şirin H, Köken İ. Santral Nöropatik Baş ve Yüz Ağrısı. Bıçakçı Ş, Öztürk M, Üçler S, Karlı N, Siva A, editörler. *Baş Ağrısı Tanı ve Tedavi Güncel Yaklaşımlar: Türk Nöroloji Derneği Baş ağrısı Çalışma Grubu Uygulamaları*. Galenos Yayınevi, İstanbul, Türkiye, 2018,p.293-300.